

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dănu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate, se platescu pe serie sôu linia, cu litere merinte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 34.

Sibiu, 28/10 Maiu 1879.

Anulu II.

Revista politica.

Sibiu, 9 Maiu st. n. 1879.

Ministrulu sfarimatoru de nationalitati d. Tisza, impreuna cu colegulu seu dela culte și instructiune publica potu fi multumiti cu rezultatulu finalu pe care l'au avutu campani'a loru întreprinsa în contra nationalitatiloru nemagiare. Proiectulu pentru magiarisarea scôleloru confessionale-nationale dupa o desbatere infocata de optu dile a fostu primitu cu o majoritate colosala.

Optu dile a duratu lupt'a braviloru deputati ai nationalitatiloru înpilate în contra acelu proiectu de lege, care precum a disu Dr. M. Polit, nu este alta, decâtu o cestiune de fortia, prin care minoritatea magiara voiesce se si asiguredie supremati'a asupra preponderantei majoritati a nationalitatiloru nemagiare. Siovinismulu magiaru a invinsu în camer'a deputatiloru, elu va învinge și în cas'a magnatiloru și apoi fara indoiala acelu proiectu va deveni lege, dupa ce va primi și sanctiunea monarhului și asia Europ'a civilizata va asistâ la unu spectacolu, în care puterea brutala, urmându mactimele cunoscute ca: „puterea primédia dreptulu“ isi va serbâsaturaliele sale, pe cari istori'a nepartinitore va trebui se le numesca cu adeveratulu loru atributu, pe care noua nu ne este permis nîci a ilu esprimâ decâtu nu voim se cademu victima §§. 65, 300 și 302 din codicele penalu în vigôre.

Nu totudéuna celu invinsu este inse și celu mai slabu. Acestu adevéru n'lu confirma chiar' situatiunea întregéi monarchii și în specialu aceea a celoru doue popôra, care în puterea pactului dualisticu au ajunsu a fi dictatorii arbitrari și discretionari ai nationalitatiloru tranșite la parete.

Asemenea lui Marius care plangea pe ruinele Cartaginei nefericit'a sôrte a Romei, isi plangu și nemtii austriaci pe catele comise în decursulu domniei loru absolute și exclusive. Astadi, ei s'au convinsu ca prin politic'a urmata pâna acuma fatia cu celelalte nationalitati s'au isolatu și s'au slabitu atâtu de tare, în câtu nu mai sunt în stare a purtâ nici greutatea și nici responsabilitatea dictaturei loru. Ei s'au decisu deci a se înpacâ cu boemii, pentru că în aliancia cu ei se restôrne fatal'a suprematie a magiariloru, cari astadi sunt copii resfatiați ai monarchiei.

Nu potemu sci decâtu aceea înpacare între nemti și boemi va fi sincera și durabila. O dorim însa din sufletu, pentru ca dela ea depinde sôrtea și viitoriulu monarchiei, precum și a popôraloru din care se compune. Intalnirile și negociatiunile de înpacare ce au avutu locu în Vien'a, sub auspiciile ministrului austriacu Taaffe, între Dr. Herbst și Dr. Rieger, acesti capi și conducători recunoscuti ai celoru doue popôra ce s'au combatutu pâna acuma, ne îndreptatescu a sperâ ca ele voru avea rezultatulu doritu.

Genialulu amicu alu comitelu Andrassy principele cancelariu dela Berlinu, care prin revolutiunea inaugurata pe terenulu economicu, prin reactionarele sale proiecte de legi finantiare și vamale tinde a ruinâ și a eschide din Prusso-Germani'a în prim'a linie productele agriculturii, industriei și ale manufacturii austro-unguresci, va contribui credemu și din parte'si a înlesni înpacarea germano-boema. Deât principele Bismark în aliancia cu partid'a feudala și ultramontana va învinge opositiunea national-liberala a progresistiloru și a liberiloru-schimbisti din parlamentulu germanu, atunci esportulu comercialu alu monarchiei austro-ungare spre fruntariile pruso-germane va fi imposibile, pentru ca acelea voru fi închise hermetice prin enormele tarife vamale pe care voieste se le introduca dictatorulu principe-cancelariu.

Este se vede sôrtea comitelu de Andrassy, cât tocmai cei mai buni amici ai sei, se i faca servitiile și se i dea consiliile cele mai rele, cât și candu ei ar fi acea putere fatala, despre care Mefistofele în Faustul lui Goethe dice: ca voidu binele face reulu.

Asia acuma dupa ce se întielescu cu tramisulu rusescu comitele Siuvalof, despre cestiunile încâ pendente și ardiende ale Orientulu, celalaltu bunu amicu alu seu dela St. Petersburg, principele Gortciacof tramis pe generalulu Obrutchief cu misiune speciala la Constantinopole, pentru cât se ofere Turciei aliati'a și amicitia Rusiei și se faca Sultanulu din partea Tiarulu unu prezentu de 20 milioane ruble, pe care Turci'a erâ datore se le platésca pentru întretinerea prizonieriloru turcesci în decursulu resbelulu.

Deât potemu dá credimentu sciriloru din urma, apoi Sultanulu a primitu propunerile și frumosulu prezentu rusescu și au declarat, ca renuntia la dreptulu seu de a ocupâ cu fortia armata pasurile din Balcani, — unu dreptu dela acurii mantinere depinde sôrtea tractatulu dela Berlinu.

Ocupatiunea micsta a Rumeliei orientale, care a fostu o idee de predilectiune a cabinetulu austro-ungaru, au avutu sôrtea unei efemeride diplomatice. Astadi nu mai vorbeste niminea despre ea și chiar' diarele oficiose ale comitelu Andrassy, care se infierbentasera atatu de multu pentru acea idee, trecu preste ea la ordinea dilei.

Retragerea trupelor rusesci din Bulgari'a s'au amanatu cu invoirea Europei pâna la 3 Aug. a. e. Într'aceea hazardulu, care pâna acum s'au aratatu fôrte favorabilu pentru Rusi'a, va îngriji cât pâna la terminulu ficsatu se obvina vre unu incidentu, pe bas'a caruia guvernulu rusescu se pôta érasu declarâ cât și acuma: ca evacuarea Bulgariiei este o imposibilitate fisica.

Esterminarea și sugrumarea nihilistiloru din Rusi'a se pare a nu fi unu lucru asia de usioru precum si 'lu închipuescu cercurile gubernamentale din St. Petersburg. Cu catu mesurile celoru patru dictatori, numiti generalu-gubernori sunt mai draconice, cu atatu și resistentia nihilistiloru devine mai cerbicosa și mai infuriata. Despre Tiarulu rusescu se dice, ca ar fi indispuși și fôrte desguștatu și ca ar fi aplecatu se renuntie la domnia în favorulu fiului seu.

Transilvani'a.

— Sibiu. — (Dela sinodulu archidieceșanu.) În siedi'tia VI a sinodulu deputatulu Anania Trombitasiu face urmatôrea interpelatiune:

„Dupa cum este în generalu cunoscutu, provincia metropolitana gr.-or. romana, a tinutu în tòmna anululu trecut congrésulu seu ordinaru nationalu bisericescu și a adusu în acêta concluse de prea mare inportantia referitôre la organizarea administrativa a archidieceșei. Întrêba dar:

a) Înpartasitu-s'au aceste concluse pe calea sa veneratulu consistoriu archidieceșanu? și decâtu dá

b) Are elu de cugetu a le asterne sinodulu înca în sesiunea presenta, pentru luarea spre cunoscentia, promulgare și eventuala ulterioara pertractare.

Presidiulu respunde cumca organele metropolitane nu a înpartasitu consistoriulu archidieceșanu pâna acum actele și hotaririle congrésulu și pentru acêta consistoriulu archidieceșanu nu pôte fi trasu la respundere pentru neducerea în deplinire a aceloru concluse.

Interpelantulu nu se afla pe deplinu multumitu cu respunsulu și 'si reserva dreptulu, a 'si face la loculu și timpulu seu propunerile sale în acêta privintia.

Comisiunea petitionara raportédia prin raportulu seu Abs. Todea despre mai multe petitiuni, cari se transpunu consistoriulu spre a le resôlvi în sfer'a sa de activitate.

Dep. P. Cosma raportédia despre raportulu comisiunei esmise în anululu trecut sub Nr. 79 sinod. 1878, pentru convocarea congrésulu și a consistoriulu metropolitanu, despre activitatea sa împreuna cu unu particulariu de spese alu membrulu acelei comisiuni A. Trombitasiu.

Raportorulu P. Cosma arata, ca acea comisiune ar fi trecut în câtu-va preste competentia sa și ca spre a 'si înplini lucrurile sale, nu ar fi avutu de lipsa a petrece atâtu timpu în Sibiu, de altcum propune a se luâ raportulu acelei comisiuni spre sciintia, ér' particulariulu dep. Trombitasiu a se transpune comisiunei finantiare.

Se primesce.

În siedi'tia VII a fostu la ordinea dilei Raportulu comisiunei scolare asupra raportulu anualu alu Consistoriulu archidieceșanu cât senatu scolasticu.

Avendu în vedere momentuositatea obiectulu la care se refere raportulu, ne credemu datoru a i face și noi locu în colónele acestui diariu, asia precum ilu aflamu publicatu în „Teleg. romanu“, esprimandune cu acêta ocaziune dorintia, ca ar fi bine cât pe viitoriu rapôrtele tiparite se se înpartiesca celu pucinu cu doua, trei dile mai înainte de a se pune la ordinea dilei, pentru cât deputatii se aiba tempu a le studiâ cu tóta serioșitatea receruta, ceea ce ar contribui fôrte multu la scurtarea desbateriloru, de ôrece deputatii ar fi pusi în positiune a se întielege de timpuriu asupra propuneriloru ce ar fi de a se face și n'ar fi avisati numai la raporturile diferiteloru comisiuni.

Tecstulu raportulu despre care ne fû vorb'a este urmatoriulu:

Venerabilu sinodu archidieceșanu!

Consistoriulu archidieceșanu cât senatu scolasticu vine cu tóta onorea a presentâ raportulu seu în cele ce privesce activitatea sa pentru anululu procsimulu trecut. A-sume:

I. Vomu aretâ cum acestu consistoriu a esecutatu conclusiunile sinodulu din anululu trecut.

II. Vomu dá o aretare statistica în câtu se pôte de succinta despre starea scôleloru nôstre confessionale.

III. Vomu luâ alte dispositiuni și acte relative la interesulu sustinerei și înfloririi scôleloru de sub superinspectiunea acestui consistoriu.

I.

1. În privintia conclusulu de sub Nr. 87 alu sinodulu din anululu trecut, luatulu asupra propunerii deputatulu B. Baiulescu pentru inbarbatarea tinerimei de a se aplicâ la meserii și pentru înfiintarea unei scôle de meserii în archidieceșana, consistoriulu a invitatulu mai antaiu pre dl. propunetoru cât se presente unu proiectu în privintia punerei în practica a propunerii sale. Dl. Baiulescu a coresponsu acestei insarcinari. Proiectulu înaintatu de d-sa s'a datu unei comisiuni numita din partea consistoriulu în persônele d-loru: Nicolau Cristea și Dimitriu Comsia spre a studiâ acelu proiectu și a'lu substerne consistoriulu. Raportulu și parerea acestei comisiuni se alatura aci % (Nr. 74 ex 1879).

2. În privintia conclusiunei sinodulu archidieceșanu de sub Nr. 140 și 145 din anululu 1877 cu respectu la datele statistice, consistoriulu archidieceșanu s'a adresatu consistoriiloru din Aradu și Caransebesiu de o parte, ér' de alta a insarcinatu pre toti protopopii și administratorii protopopesci din archidieceșana spre a înaintâ și respective a substerne datele statistice, conformu conclusulu mai susu memoratu.

Din partea consistoriiloru eparchiale aceste date statistice n'au urmatu înca. Suntemu inse pe deplinu convinsi, ca acele date statistice constanduse în sinódele ce acele eparchii tinu chiaru de odata cu siedi'tiile sinodulu nostru archidieceșanu, ni le voru comunicâ, precum va avé și acestu consistoriu de ale comunicâ datele statistice din archidieceșana nôstra.

Protopopii și administratorii protopopesci au substernutu datele statistice din cari se va presentâ Venerabilulu sinodu unu Conspectu generalu câtu se pôte mai esactu.

3. În privintia conclusulu sinodulu din anululu trecut Nr. 44, pentru visitarea scôleloru s'a datu ordinu protopopiloru și administratoriloru protopo-

pesci a urmă în tocma si protopopii si administratorii bisericesci au corespunsu acestui concludu intru cătu a fostu posibilu.

4. Insarcinarile date de cătra sinodulu din anulu trecut sub Nr. 117 despre esecutarea concludiunilor sinodului din anulu 1877 Nrii 120, 126, 143, 148, 152 si altele relative la mai multe cestiuni s'au pusu in lucrare precum dovedesce actulu sub Nr. 949.

5. In cătu pentru concludulu luat de sinodulu din anulu trecut in privinti'a unui proiectu pentru inspectiunea scóleloru din archidieceasa, consistoriulu archidieceasanu a numitu o comisiune cu insarcinarea, de-a elaborá acelu proiectu.

Acestu proiectu se va presentá venerabilului sinodu inca in cursulu acestei sessiuni.

6. In privinti'a concludului sinodului din anulu trecut Nr. 119 pentru infiintiarea de instructiune practica de meserii in seminariulu archidieceasanu, s'a adresatu corpulu professoralu din acelu institutu spre a'si dá opiniunea in privintia acésta; acestu corpu professoralu a respunsu, ca acum de odata aceea instructiune practica de meserii in seminariulu Andreianu nu se póte infiintiá. Actulu despre acésta se aclude aci sub 2'.

7. In privinti'a concludului sinodului din anulu trecut Nr. 119 pentru infiintiarea unui institutu pedagogic de invetiatoresce, consistoriulu archidieceasanu a numitu o comisiune pentru elaborarea unui proiectu in privinti'a acésta, care comisiune inse, precum arata prin adresa sa 3' pãna astadi inca nu 'si-a potutu terminá lucrarea sa.

8. In privinti'a esecutarei concludului sinodului din 1877 Nr. 142 pentru a sustiné scóle populare impreuna cu greco-catholicii in comunele lipsite de midiolóce, consistoriulu archidieceasanu s'a adresatu la ordinariatele gr.-cath. din Blasiu, Gherl'a si Lugosiu spre a se pune in intelegere cu consistoriulu nostru archidieceasanu pentru punerea in practica a §-lui 45 din art. de lege XXXVIII dela a. 1868. Pãna acum inse mai susu numitele ordinariate nu ne-au datu respunsu.

9. In privinti'a concludului sinodului din anulu trecut Nr. 117 pentru de a se esoperá dela gubernu ajutorarea proportionata a scóleloru nóstre confessionale romane din sumele ce diet'a pe totu anulu votédia pentru instructiunea publica, acestu consistoriu s'a adresatu ministrului de culte si instructiune publica, de unde inse, pãna astadi, nici unu respunsu nu sa primitu.

10. Relativu la concludulu sinodului archidieceasanu din anulu 1877 Nr. 148 pentru a se pune in lucrare infiintiarea de cursuri pedagogice la gimnasiile din Brasiovu si Bradu, consistoriulu a insarcinatu pe d-l. profesoru si membru alu consistoriului Dr. D. P. Barcianu a face unu proiectu in privinti'a acésta. Se alatura aci 4/ raportulu seu prin care arata imposibilitatea de a infiintiá de-ocamdata asemenea institute.

(Va urmá.)

Din desbaterile parlamentare in diet'a ungurésca.

Cuventarea, deputatului N. Strevoiu tinuta in siedinti'a dietale din 30 Aprilie 1879 asupra proiectului de lege pentru introducerea limbei magiare in scólele elementare confessionale.

Onorata casa! Proiectulu de lege din cestiune, precum si pasii facuti din partea Romaniloru in contra acestui proiectu, au facutu atâtea sange reu mai cu sama in diaristica, in cătu este de temutu, ca nu cumva din acésta cauza se devina imposibila ori-ce intelegere intre Magiari si Romani. De óre ce dupa convictiunea mea, bun'a intelegere intre aceste doue popóre zace in interesulu amendurora, imi permitu a usá de pacientia onoratei case, spre a face câte-va observatiuni asupra obiectului.

Este dejá lucru cunoscutu, ca facédu onoratu dl. ministrulu de culte si instructiune publica aceea declaratiune in acésta casa, ca va presentá unu proiectu de lege pentru introducerea limbei magiare in scólele elementare confessionale cá obiectu de invetiamentu obligatu, Romanii, respective episcopatele loru de ambe doue confessiuni dinpreuna cu o deputatiune au recursu la tronulu Maiestatiei Sale regelui, pentru a inpedecá presentarea acelu proiectu.

Nu este mai pucinu cunoscutu si aceea, ca jurnalistic'a magiara s'a folositu de acesti pasi ai Romaniloru pentru a iritá opiniunea publica in contra Romaniloru. Unii inputau Romaniloru lipsa de patriotismu, altii, ca sunt contrari ai natiunei magiare. Din parte'mi nu potu intelege acésta procedere si acésta iritatiune, fiindu-ca de o parte eu asia sciu, ca unulu dintre drepturile cardinale

constitutionale este dreptulu de-a petitió, si ca prin urmare acei cetatieni, cari pentru óre-si cari afaceri recurgu la ajutoriulu regelui constitutionalu, nu potu comite crima in contra constitutiunei, pe de alta parte cuprinsulu respectiveloru petitiuni nu legitímédia o asemenea iritatiune. Cele doue adrese asternute din partea Romaniloru la inaltulu tron, sum siguru, ca nu contínu nici o iota, din care s'ar poté deduce, cumca Romanii sunt contrari natiunei si limbei magiare.

Nu in contra invetiarei limbei magiare s'au declarat Romanii, ci in contra modului, cu care se proiectédia esecutarea acestuia, si prin care este de temutu, ca se periclitédia cultur'a nationala a Romaniloru. Asia dara caus'a procederei din partea Romaniloru nu este de-a se cautá in óre-si care dusmanie indreptata in contra Magiariloru, ci, cu durere trebuie se marturisescu, in neincrederea reciproca, ce a domnit in trecut si domnesce si astadi intre Magiari si Romani.

De candu natiunea magiara a intratu in deplina posesiune a potestatiei constitutionale in Ungari'a, fatia cu Romanii n'au documentatu alta, decâtu numai neincredere si inca atátu pe cale legislativa, cătu si pe cale administrativa. Numai neincrederea póte fi caus'a, ca Magiarii la organizarea si arondarea comitatelor au adusu astfel de legi, in urm'a carora cele doue milióne si jumetate de Romani din Ungari'a abia potu avea maioritare in representatiunea unui micu comitatu. Mai batetoriu la ochi este insa, ca de si uniunea Transilvaniei cu Ungari'a este astadi faptu complinitu, totusi in Transilvani'a se sustíne o astfel de lege electorala, care nici pe de parte nu este asia de liberala ca cea din Ungari'a, si care fiindu indreptata espresu in contra Romaniloru, au avutu si are rezultatulu, ca in Transilvani'a astadi sunt pucine cercuri electorale, in cari alegatorii romani se fia maioritare.

Totu neincrederea este caus'a si la aceea procedere, ca acele legi, cari ar suná in cătu-va in favórea nemagiariloru, prin urmare si a Romaniloru, nu numai ca nu se esecuta esactu, dar' si daca se esecuta, acésta se face totudeauna in nefavorulu loru. Abstragédu de la aceea, ca legea despre egal'a indreptatire a nationalitatiloru din anulu 1868 nici in privinti'a usarei de limbi nemagiare, nici in privinti'a denumirii de aploiatu romani nu se observa, trebuie se constatu cu parere de reu, ca nici chiaru legea despre instructiunea publica nu afla drépta intrebuintare. Articolulu de lege 38 din anulu 1868 in §. 58 dice espresu: „Fie-care adultu se'si aiba instructiune in limb'a materna, in cătu acésta este limb'a usata in comun'a respectiva. In comune amestecate sunt de-a se aplicá astfel de invetiatori, cari sunt capabili de-a propune in limb'a respectiva.“

Nici acésta dispositiune a legii nu se observa. In scólele infiintiate din partea statului in comune romanesci, se aplica astfel de invetiatori, cari nu sunt capabili de-a propune in limb'a romana. Pentru cultur'a cetatieniloru romani nu numai, ca nu se face nimica din partea statului, ci din contra, fiindca unele scóle confessionale, sub pretextu ca nu corespundu dispositiuniloru legii, se cassésa fara cá aceste sa fia inlocuite prin alte scóle comunale, sau de statu, dupa cum se pretinde de lege. Ast-felu in Ungari'a sunt multe comune, in cari tinerimea nu'si póte castigá instructiunea trebuintósa. Ba neincrederea merge asia departe, in catu multi aploiatu subalterni credu a meritá bine de patria, daca potu aplicá romaniloru din candu in candu lovituri.

Onorata Casa! Este lucru naturalu, ca neincrederea nasce neincredere, si ca prin lovituri nu se nutresce increderea. Deci nu este nici o mirare, daca romanii au privitu proiectulu de lege din cestiune cu neincredere si s'au spaimentatu audindu, ca are a se aduce o lege de unu atare cuprinsu, fiindca prin acésta isi vedeau periclitata esistenti'a scoliloru loru confessionale, ba chiaru cultur'a loru nationala.

Onorata Casa! Este lucru cunoscutu, ca romanii se tinu de acele natiuni, cari au avutu nefericirea de-a remané inapoi in cultura, nu din vin'a propria, ci prin vitregitatea trecutului. Treidieci de ani sunt, de candu s'a deschisu si romaniloru calea culturai si a inaintarei; de-atunci si pana acum 'si au astrinsu tóte poterile pentru a'si creá scoli. Dispunendu de pucine mijlóce 'i-a costatu multa truda si multe jertfe infiintiarea scóleloru loru confessionale, in cari ei vedu paladiulu esistentiei si alu fericirei loru, fiindca romanulu numai dela cultura astépta fericirea sa. Sub asemenea inpregiurari nu este nici o mirare, ca tendenti'a de a se introduce limb'a magiara in scólele nóstre

confessionale, fara a se luá vr'o consideratiune la inpregiurari esceptionale, la possibilitate, si la ne-possibilitate, si fara a se cere opiniunea autoritatiloru bisericesci competente, cari sunt organele legale ale scóleloru confessionale, dicu acésta tendentia, a inplutu pe romani cu o justa ingrijire, fiindca in acésta procedere vedeau periculu, nu numai pentru esistenti'a scóleloru, dar' chiaru si pentru esistenti'a autonomiei bisericeii loru garantata dejá prin lege.

Daca onoratu domnu ministrulu de culte si instructiune publica in privinti'a introducerei limbei magiare in scólele nóstre confessionale ar fi cerutu informatiune dela autoritatile bisericesci competente, siguru 'si-ar fi castigatu convictiunea, ca acésta fara nici o consideratiune si fara esceptiune nu se póte pune in lucrare, fiindca 'si-ar fi castigatu totu-deodata convictiunea, ca sunt multe comune romane bisericesci, cari abia potu solvi pentru invetiatoriu 100 fl. pe anu, ca pentru acestu salariu nu se póte aflá invetiatoriu cu cualificatiunea de a propune in scóle 2 limbi, in fine ca punendu-se in lucrare proiectulu de lege, ce se afla in discussiune, respectivele scóle voru trebui se fia inchise pentru lips'a de invetiatori.

In asemenea casu cu dreptu cuventu intréba ingrijatulu poporu romanescu, ca copii sei, unde 'si voru poté agonisi cunoscintiele necesarie de limba si religiune?

Abstragédu inse dela cele mai susu dise, nu se póte negá, fiind-ca este lucru naturalu — ca prin introducerea unei alte limbi pre langa limb'a materna in scólele elementare, instructiunea poporului este inpedecata, fara ca copiii, cari dupa vârsta si starea loru intelectuala potu invetia o limba straina numai in mica mesura, se aiba vre-unu folosu dela acésta invetiatura.

Aceste sunt cuvintele pentru cari romanii nu potu accepta proiectulu, din cestiune si nici decum lipsa de patriotismu, sau nu sciu ce contrarietate fatia cu natiunea magiara.

Nu jace in interesulu romaniloru de a fi inamici ai magiariloru fiind-ca prin situatiunea loru etnografica sunt avisati unii la altii; deci nici tendentiele loru nu potu fi contrarie natiunei magiare. Tendentiele romaniloru sunt de natura culturala, ei nu pretindu alta, decatu ca in cultur'a loru nationala se nu fia turburati, aceea inse o pretindu cu tóta resolutiunea.

Onorata casa! Din cele premise urmédia cu consecentia logica, ca purtarea cea plina de neincredere urmata de magiari pana acum fatia cu romanii este cu totulu neintemeiata, si sub asemenea inpregiurari, imi permitu a atrage atentiunea onoratei case asupra acelei inpregiurari, ca daca se pune vre-unu pondu pe interesele comune ale magiariloru si ale romaniloru, ceea ce atatu in jurnale, catu si in acésta casa la mai multe ocaziuni s'a relevatu, apoi pentru acestu casu póte ca ar jacé in interesulu statului si ar fi si timpulu supremu, cá neincrederea, carea a esistatu pana acum intre aceste doue natiuni, se se delature catu mai curendu. Obligamintea de-a pune in lucrare acésta privesce pe natiunea magiara, carea se afla la putere.

Incercati de a aretá incredere romaniloru, tindeti-le mana de amicu si dovediti amiciti'a prin fapte, si ve veti convinge, ca neincrederea dispare indata si ca romanii, cari au pucini amici si multi inamici, voru stringe cu incredere man'a amicului si voru pastrá cu credintia amiciti'a la bine si la reu. Pana nu se va intemplá acésta, se nu fiti pregatiti la alta din partea romaniloru dupa cele premerse de pana acum, de catu numai la neincredere.

Onorata casa! N'asiu tineá, ca votulu meu in privinti'a proiectului de fatia este destulu de motivatu, daca nu l'asiu relevá si din punctu de vedere de statu.

Se nasce intrebarea, daca proiectulu de lege din cestiune cu privire la interesele de statu este folositoriu si daca elu duce la scopu?

Dupa cătu se vede din motivarea acestui pioiectu, limb'a magiara are se fia introdusa in scólele elementare cu acelu scopu, pentru cá prin invetiarea acestei limbi se progreseze bun'a intelegere intre deosebitele nationalitati ale Ungariei. Din parte'mi acestu proiectu de lege nu'lu affu aptu pentru a duce la scopu.

Copiii in scólele elementare potu invetiá limb'a magiara in mesura mica si acei copii nemagari, cari nu frecuentéza scóle mai inalte, pucin'a invetiatura a acestei limbi castigate cu multa greutate, o uita in scurtu timpu, fiind-ca in cele mai multe casuri nu au ocaziune de-a se folosi de acésta limba.

Astfelu pe candu pe de-o parte copiii nu au nici unu folosu de invetiatur'a limbei magiare, pe de alta parte pierdiendu vremea cu invetiarea

acestei limbi, sunt inpedecati de-a'si castigă cunoscintele elementare necesare in limb'a materna. Me referu in privinti'a acésta la fost'a granitia militara, unde regimulu militariu introdusese cu forti'a limb'a germana in scólele elementare. Ce succesu a avutu acésta procedere in decursulu unui secolu? Acela, ca in fie-care comuna 2—3 ómeni sciú a vorbí reu germanesce, pe candu mass'a poporului cu privire la cultura a remasu inapoi.

Din cele premise se póte vedé, ca si succesulu acestui proiectu de lege se póte dice celu pucinu, ca este problematicu; eu inse sum de parere, ca chiar' in interesulu statului nu este ertatu, a face esperimente problematice cu cele mai inalte interese ale omenimei, adeca cu cultur'a popóreloru, si inca cu atatu mai multu suntu de acésta parere, fiind-ca scopulu acestui proiectu de lege nu se póte realisa prin acestu proiectu de lege, ci eschisivu numai prin cultura, fiind-ca dupa esperientele istorice, numai cultur'a e chiamata si capabila de-a nivela diferintiele intre popóra.

Déca statulu doresce a'si ajunge scopulu, apoi dee'si silintia de a inaintá cultur'a intre popórale Ungariei, si suntu convinsu, ca bun'a intelegere si chiaru estinderea limbei magiare se va realisa ipso facto fara nici o fortiare prin lege, dupa cum acésta s'a intemplat si in alte state, fiind-ca dupa cátu sciú eu, in nici unu statu, — póte afara de Russi'a — n'a castigatu limb'a statului terenu cu forti'a.

Se nasce intrebarea, de ce se se se face in Ungari'a exceptiune dela acésta regula generala naturala? Spre ce scopu se se inbrace limb'a magiare cu odiulu silei? In fine pentru ce se se constrinse popórele nemagiare ale Ungariei a face lucsu cu invetiarea unei limbi straine, inainte de-asi fi castigatu cultur'a elementara? Fiindu-ca invetiarea unei limbi straine, fia chiar' limba statului! este lucsu pentru acea tinerime, care inca nu 'si-a castigatu cunoscintele elementare.

Nu este deci indoiala, ca prin acestu proiectu de lege ajungerea scopului propusu nu numai ca nu se promovédia, dar' chiar' este inpedecata.

Daca inse proiectulu din discussiune ar avé si altu scopu si adeca scopulu de a magiarisa pe nemagiari, apoi acésta dupa parerea mea in diu'a de astadi este cu atatu mai pucinu posibilu, fiindca eu celu pucinu in privinti'a romaniloru potu asigura pe onorat'a casa, ca simtiulu de nationalitate la romanii s'a desteptatu intru atata, in catu ei nici odatu nu voru jertfi limb'a si nationalitatea loru in favorulu altei natiuni. Dar nici n'ar fi cu scopu a pretinde acésta dela romanii, fiindca in acestu casu romanii nu aru fi in stare de a distinge intre amici si inamici, de óre-ce celu mai aprigu contrariu alu romaniloru nu póte pretinde jertfa mai mare dela romanii, decatu se abdica de limba si nationalitatea loru.

Onorata casa! Nu remane indoiala, ca natiunea magiara, care dispune de mare maioritate in acésta casa si posede si carma tieriei are poterea de a pune in lucrare acestu proiectu de lege, fia bunu, séu fia reu, imi permitu inse acea observare ca dupa parerile unor mari barbati de statu, artea de a guberná, nu consiste in aceea, cá cineva se usese de poterea ce posede, pe catu numai se póte, ci in aceea, cá acea potere se fia folosita cu moderatiune si intieptiune spre binele statului, deci nu potu partini acestu proiectu de lege.

„Telegr. romanu.“

Romania.

— Caletori'a M. S. R. Domnitoriului. Luni, 16 Aprilie, M. S. R. Domnitoriulu, impreuna cu A. S. R. Principele Mostenitoru alu Suediei si Norvegiei, cu d. ministru de resbelu, d. Siambelanu de Printzsköld, d-nii de Lilienböök si de Krohn, oficiari de ordonantia ai Altetiei Sale Regale, Escelenti'a Sa d. baron de Hadeln, maresialulu Curtii de Waldeck, dnii generalu Slanicénu si capitanu Vladioianu, atasiati pe langa Alteti'a Sa Regala, d. marsialu alu Curtiei domnesce si d. colonelu Grecénu, adjutantu domnescu, au pornitu cu unu trenu specialu, la órele 9 deminétia, spre a face o excursiune in Romani'a de peste Milcovu. La gar'a Tirgoviste, P. S. Mitropolitulu primatu, d-nii ministrii, d. comandantu alu divisiei a 2-a teritoriala cu d-nii oficiari superiori, siefii de corpuru si unu mare numeru de persóne notabile venisera spre a asistá la plecarea Altetieloru Loru Regale. Trenulu domnescu a pornitu la óra ficata si, trecéndu prin Ploiesci, fara a se opri, a ajunsu la Buzeu la órele 12 si 30 minute. P. S. S. Episcopulu de Buzeu, d. prefectu alu judetiului cu autoritatile civile si militare, primariulu orasiului cu comandantulu si oficiarii gardei nationale si unu numerosu publicu au salutatu cu entusiasmu sosirea Altetieloru Loru Regale. Dupa ce au convorbitu cátu-va timpu cu persónele presente in salonulu garei, Augustii calatori, multiamindu de primirea ce Li s'a facutu, si-au urmatu calea spre Brail'a, unde au ajunsu la órele 2 si jumetate, mergéndu dreptu la portu. D. prefectu alu judetiului si d. generalu Zefcari,

comandantulu divisiei a 3-a teritoriala, d. primariu alu orasiului, autoritatile locale, corpulu oficiariloru armatei permanente teritoriale si ai gardei cetatienesce, si unu mare numeru de cetatieni asteptau pe Altetiele Loru Regale la locul de imbarcare alu vapóreloru. Domnitorulu si principele mostenitoru S'au urcatu aici pe vaporulu „Austri'a“, pe care 'lu acceptau d. inspectoru generalu alu companiei austriace de navigatiune pe Dunare si totu equipagiulu in mare tinuta, si S'au indreptatu spre Galati, insociti de d-nii prefecti de Brail'a si de Covurluiu, de d. generalu Zefcari, de domnulu consulu alu Suediei si Norvegiei la Galati si de mai multi notabili din Braila. La apropierea vaporului care conducea pe Altetiele Loru Regale, dóne vapóre pave-sate, pe care se aflau cei mai de frunte comercianti din orasiu, cu masica, au esitu inaintea inaltimiloru Loru, intempinandu-le cu aclamatiuni calduróse si insocindu-le pana la punctulu de desbarcare. Pe inaltimile Galatiului o bateria a artileriei teritoriale a Galatiului, a salutatu prin salve trecerea vaporului si a trasu in intervale pana la sosirea Domnitoriului; vapórele austriace au trasu si ele salve si numerósele corabii si vase ce se aflau in portu erau frumosu inopodbite cu stéguri si bandiere, cu equipagiulu pe catarturi, si dedeau celu mai placutu aspectu marelui portu alu Romaniei. Pe piati'a portului si pe chieiu tóta poporatiunea Galatiului erá in pecióre, in haine de serbatóre, salutandu cu nersfersite urari sosirea iubitului Svervanu si a Augustului Seu óspe si veru. La desbarcare, primariulu orasiului cu intregulu consiliu comunalu si consiliulu judetiénu, tóte autoritatile civile si militare au primitu pe Alteti'a Sa Regala, si d. primariu a rostitu unu discursu de buna venire, oferindu Domnitorului o fórté frumósa cununa de lauri si de stejaru cu inscriptiunea: „Marelui Capitanu.“ Inaltimea Saa a respunsu multiamindu de frumós'a si caldurós'a primire ce au intempinat in Galati; urcandu-se in trasura Principele, Mostenitoriulu Suediei si Norvegiei, au mersu si la biseric'a catedrala, unde a fostu primitu de P. S. S. episcopulu Dunarii-de-Josu, in capulu clerului eparchiotu. Dupa ce au asistatu la Te-Deum, Alteti'a Sa Regala a mersu la splendid'a locuinta, in stilu florentinu, a d-lui Lambrinidi, unde Li se pregatise locuinta si unde au fostu primiti de stapanulu casei, cumnat'a d-sale cu unu frumosu buchetu de flori. Aci a urmatu prezentarea autoritotiloru administrative si judecatóresce, a clerului, a corpului profesoralu, a oficiariloru armatei si gardei nationale. La órele 6 sér'a Domnitorulu a primitu corpulu consulariu, si la órele 8 a intrunitu la prandiu pe P. S. S. Episcopulu, pe d. G. Rasicanu, prefectulu judetiului, d. generalu Zefcari, d. consulu alu Suediei si Norvegiei, primariulu orasiului si mai multe persóne oficiale si notabile din orasiu. La órele 8 si jum, a urmatu retragerea cu parada si o ovatiune inoposanta cu facele din partea cetatieniloru Galatieni inaintea locuintiei Altetiei Sale Regale, care a esitu pe terasa si a multiamitu publiculu de acolo. Inaltimea Sa si Mostenitorulu Suediei si Norvegiei au mersu la Teatru, unde s'au datu o representatie de gala, si publiculu L-a primitu in pecióre pe totu timpulu cátu s'a cantatu innulu nationalu. Orasiulu era splendidu iluminatu si lumea se indesá pe strade aclamandu pe Mariile Loru Regale. A dóu'a di, Marti, la órele 8 deminétia, Alteti'a Sa regala a mersu de a visitatu mór'a de vaporu a d-lui Lambrinidi, si la órele 9 au plecatu in trenu specialu din Galati spre Iasi, recondusi pana la gara de autoritati si de o multime de lume. M. S. R. Domnitorulu a insarcinatu pe d-lu prefectu de Covurluiu si pe d-lu primariu alu orasiului Galati, cá se multiamésca la toti cetatienii de bun'a primire, de care Mariile Loru Regale au remasu adancu misicati.

„Monitoriulu.“

Italia.

— (Manifestulu lui Garibaldi.) Amu anuntiatu, ca inainte de-a plecá la Albano, Garibaldi a datu unu manifestu către Italiani. O depesia a Agentiei Havas ne-a comunicatu ca gubernulu italianu a opritu afisarea acelu manifestu pe zidurile Romei, precum si ale celorlalte orasie din Itali'a.

Eca, dupa diarele italiene, sosite astadi, teostulu acelu manifestu:

Italiani,

„Lig'a democratiei s'a formatu!

„Me bucuru ca acestu faptu insemnatu, multu timpu doritu si studiatu, si pana acum fara folosu incercatu, s'a indeplinitu supt ochii mei, la 21 Aprilie.

„Distinsi patrioti din tóte clasele, talente nobile — onórea tierii nóstre — care s'au ilustratu in pregatirea si indeplinirea unitatii natiunii italiene dela 1821 incóce, lupta in campulu democratiei, unde lupta si tinerimea generósa.

„Si, candu democrati'a va reusi a respandi influinti'a sa, prin agitatiunea ce va face pentru revendicarea exercitiului efectivu alu suveranitatii nationale, pentru a indalci vietia desmostenitoru de avere, pentru justitia sociala, pentru neviolarea libertatii, va vedé intrand in rendurile ei o multime de cetatieni insemnati, care asista fara incredere in gubernulu minoritatiloru, care s'au succesu in timpu de doue-diece de ani.

„Astadi, in sfrisitu, democrati'a e o potere de prima ordine intre poterile ce constituiescu natiunea; e o potere de care acele minoritati — cu voia, fara voia — trebuie se tie séma. Diferitele ei nuantie (republicani, democrati, garibaldiani) s'au intrunitu si s'au intaritu intr'o ordine de idei si de scopuri comune, si s'au invoitu de-a adoptá aceeasi metoda de apostolatu, si aceleasi midilóce de agitatiune, deschise si sincere si in cerculu legiloru — de unde decurge poterea loru — si au intemeiatu Lig'a democratiei.

(Urmédia numele membriloru comitetuii si ale membriloru comisiunii esecutive care-si are resiedinti'a la Rom'a.)

„Congresulu dela 21 Aprilie n'a celebratu numai

o liga politica, ci a inprasciatu neintielegerele si a renoitu strinse amicitii.

„Fia-care nuantia a democratiei 'si pastrédia individualitatea in desvoltarea si propagarea doctrineloru sale si fia-care e stapanu pe initiativ'a sa, fia-care e respundietóre pentru faptele sale. Cu tóte acestea, sunt sicuru ca tóte, animate de unu inaltu simtiementu de iubire de patria si conduse de aceea intieptiune cetatienesca, pe care chiaru strainii o recunoscu Italianiloru, au se unésca lucrarea loru particulara si speciala cu oper'a generala a comitetului Ligei.

Si, de óre-ce Lig'a democratiei s'a legatu a circumscie oper'a sa in marginile dreptului si a se folosi numai de midilóce paciute, aceia, cari gubernédia Itali'a se scie bine cá, déca dreptulu de a lucrá ast-felu va fi constatatu, inpedecatu séu silnicitu, in ori-ce modu ar fi, atunci, in fati'a natiunei si a istoriei, numai asupra loru va cadé respunderea intréga, in casulu candu Lig'a democratiei, spre a aperi séu spre a cuceri acestu dreptu, avendu consciinti'a de a se aflá in stare de legitima aperiare, ar recurge la alte midilóce de cátu acelea ce si-a propusu a intrebuintia.“

Rom'a 26 Aprilie 1879.

„Romanulu“

G. Garibaldi.

Sciri diverse.

— (Escelenti'a Sa Mitropolitulu Mironu Romanulu) a plecatu cu trenulu de Joi sér'a la B-Pesta, pentru-cá se ia parte la desbaterea proiectului de magiarisare in camer'a magnatiloru. Speram cá si ceilalti prelati ai nostri se voru aflá la postulu loru.

— (Multiumita publica. P. T. Domni actionari ai institutului de creditu si economii „Albin'a“ intr'uniti in adunarea generala in anulu acesta au binevoitu a destiná sum'a de fl. 100 pe sém'a „Reuniunei de cantari in Sibiiu.“ Dreptu aceea, subscrisulu comitetu se simte indatoratu a esprimá amintitiloru P. T. Domni si Onorabilei Directiune a institutului „Albin'a“ cea mai adanca multiumita pentru acestu marimosu si considerabilu daru facutu Reuniunei nóstre, care tocmai acum are a se luptá cu greutatile inceputului.

Din siedinti'a comitetului provisoriu alu Reuniunei romane de cantari in Sibiiu tinuta in 4 Maiu 1879.

Dr. Aurelu Brote m. p.
presiedinte.

Demetriu Comsia m. p.
secretariu.

— (Dela 11 Maiu viitoriu) in urm'a noiei ordine a cursuriloru, trenulu va sosi la Sibiiu pe la 5 óre p. m. si va plecá deminétia pe la 9 óre.

— (Ratiociniulu comitetului balului romanu din Vien'a) Din acelu ratiociniu ce ni se tramise litografatu si care coprinde 20 pagine folio, resulta cá, precum se dice in acelu ratiociniu, s'au incassatu cá niciodata pana acuma, 3303 fl. 73 cr., ér' spesele facu 1930 fl. 34 cr. v. a. care suma s'a asediatu dejá in cass'a „Romaniei June“ si formédia acuma averea sa disponibila. Esistenti'a societatii este deci asigurata pe unu tempu mai lungu.

La acelu venitu frumosu alu balului romanescu au contribuitu: Transilvani'a cu 528 fl. Ungari'a cu 145 fl. Vien'a cu 2 †† 65 franci, si 2075 fl. Romani'a cu 10 rube 522 franci, 257 fl. ér' Bucovin'a cu 10 fl.

Erogatiunile au fostu: 1. Sa'la, decoratiunile, tribuna, iluminarea, serviciulu, etc. 289 fl. 01. 2. Ordini de dantiu (pentru dame 116 fl. 10 cr., pentru domni 20 fl. 10 cr.) 136 fl. 20. 3. Orduri si bucheturi de cotilon 42 fl. 61. 4. Buchete pentru Dómnele Patronese si flori 94 fl. 40 cr. 5. Insigniele Comitetului 18 fl. 6. Music'a (Orchestra 120 fl., Douceur 25 fl., Instrumentatia 15 fl.) 160 fl. 7. Maestrii de dantiu 30 fl. 8. Tacs'a la politia 8 fl. 85 cr. 9. Trasurile intrebuintiate la invitari 100 fl. 66 cr. 10. Tipariturile si lithografii nemtiesci (carti de onóre 1700, carti de intrare 300, carti de invitare 1500, couvertes 2100, etc.) 186 fl. 50 cr. 11. Tipariturile romanesce (150 apeluri, 1200 invitari, 300 couvertes. 56 fl. 95 cr. 12. Spese secretariali (carti de adrese, requisite, etc. 25 fl. 22 cr. 13. Caligrafarea invitariloru pentru Maiestatile Loru, pentru membrii familiei Imperiale si pentru notabilitati 63 fl. 14. Porto postalu in Vien'a 34 fl. 61 cr. in provincia 78 fl. 11. cr.) 112 fl. 72 cr. 15. Comisiunoi, bacsiuri si servitiu 25 fl. 27. 16. Spese extraordinarie 24 fl. Sum'a: 1373 fl. 49 cr.

— (O sinucidere originala.) Se scrie din Komarom, ca unu artileristu de acolo si-a luatú vietia prin'to puscatura de tunu. Elu a seversitu acestu actu catra 10 óre séra, si spre scopulu acesta a intrebuintiatu unu tunu de calibru micu, care se afla aprópe de sentinele asediate pe siantiuri. Acestu artileristu a incarcatu tunulu si s'a asediatu cu pieptulu dinaintea tievii lui, apoi i-a datu focu. Totu corpulu seu a fostu bucatitu, éra orasiulu si inpregiurimea a fostu alarmata. Capulu sinucisului s'a gassitu la o mare distantia. — Motivulu acestui actu desperatu a fostu, ca artileristulu capetase unu arestu de 5 dile pentru o mica gresiéla si credea, ca acum nu va mai fi inaintatu la rangulu de sub-locotenentu, pentru care erá prenotatu.

„Alb. Carp.“

— (Atentatu asupra reginei Victoria). „Gazeta Piemontese“ din Turinu scria: De cate-va zile cerceta regina Victoria satulu Baveno, cu care ocaziune cumpera mai multe lucruri in diferite pravalii. Ea intra si intr'o pravalie de jucarii, a carei proprietaru negresitu s'a bucuratu tare de acea onore. Din nenorocire se aflau in drumu o multime de cuthii in disordine; negutiatorulu se grabi a le pune la locurile lor. De odata se resturna o politia, si tote cuthiile caduira pe capulu reginei si alu insotitorei sale. — „Acesta e unu atentatu intregu.“ striga regina ridenti ca tra negutiatoru, care era ca inepetritu de spaima. Regina reusi se-lu linistesca, si inca multu timpu mai rise de acea intemplare ciudata.

Idem.
— (Ce au castigatu Vien'a dela iubileulu imparatescu.) „Extrablatt“ din Vien'a facu socotela, ca cu ocaziunea festivitatiloru iubileului Vien'a au castigatu o sumasiora de 10 milioane bani gata. Spre esemplu: Toti croitorii au fostu ocupati preste capu cu facerea de costumuri si de inbracaminte negre. Deputatiuniloru a 76 de Reniuni le trebuiescu peste 3,000 de inbracaminte negre, 3,000 palarii (cilindre) si 3,000 parechi de manusi. Celu pucinu o miie dintre aceste se voru fi procuratu de nou si daca socotimu o miie de inbracaminte cu 20 fl., 1000 cilindre cu 5 fl., 2000 par. manusi cu 80 cr., ese sum'a de 34 mii fl. care o au castigatu croitorii, palariierii si manusierii. In costumuri s'au inbracatu vre-o 2,500 persoane. Socotindu o parte din costumuri cu 50 fl., o parte cu 70 fl. si a treia parte cu 100 fl. bucat'a, se pune prin aceste erasi sum'a de 183,200 in circulatiune, la cari se potu adaoge chieluile stindardelor, inbracamintele gimnasticilor, cantaretilor si ale studentilor cu 300,000. S'au ridicatu cu totulu 112 tribune (pentru spectatori la cortegiulu festivu). In urma acesta au capatatu de lucru 896 meseriasii si 336 lucratori pe mai multe dile. Materialulu crudu costa pentru fia-care tribuna 5000 fl., tote tribunele voru cuprinde 55,000 de locuri de siediu, cari se vendu cu cate 5 fl. ceea ce face erasi sum'a de 306,000 fl. Din cele 2,000 ferestri si balcone pe unde trece cortegiulu sunt celu pucinu 500 de ferestre si 80 balcone inchiriate. Ferestr'a cu 30 fl., balconulu cu 200 fl., dau erasi o suma de 31,000 fl. Numerulu ospetiloru va fi forte mare. In cele 100 de hoteluri ale Vienei a treia parte a odailoru s'a rezervatu numai in urm'a cereriloru telegrafice. Numerulu ospetiloru streini va cheltui pe di celu pucinu 10 fl. si fia-care va petrece in Vien'a celu pucinu 8 dile, ceea ce va aduce sum'a de 4.200,000 fl. la Vien'a. Afara de acestea tote tipografiile au de lucru cu tiparirea scrieriloru festive, apoi caligrafii s. a. teatrale si tote localurile de petrecere voru fi pline de visitatori, au fostu chiaru si unu balu mascatu. Birjarii abia voru fi de ajunsu spre a duce multele deputatiuni la palatu, restauratiunile birturiloru voru fi indesuite de ospeti si nici unu strainu nu va pleca dela Vien'a, fara a lua cu sine unu suveniru. Vienesi se voru rug'a dar in viitoriu: „dane Dómne panea de tote dilele si celu pucinu cate unu iubileu de acesta pe anu.“

„Sieb. Deutsch. Tgbl.“

— (Bibliografie). Darea de séma asupra procesului politicu de pressa alu lui G. Baritiu, care esi in editiune separata, si comandata de a dreptulu costa numai 25 cr.

Brosiur'a se afla de vendiare in Vien'a la librari'a K. Gräser, Wallfischgasse Nr. 6, era in Cernauti la librari'a H. Pardini, in Bucuresci la librari'a Szöllösy, piati'a Teatrului si in Iassi la dn. profesorulu Stef. Emilianu.

Conversatiuni asupra traducerei cartiloru nostre bisericesci.

(Urmare.)

CAPU I.

1. Vers. „In inceput credu Dumneđu cerul si terra.“

Pentru cuventulu pentru quare nu puturöm conservá vorba faccere vrënd a înțelege γένεσις într'o limbă cultă și chrestină, pentru aquella și cuvântu nu putem traduce înca în primul verset rădecin'a dela quare derivă vorba poet'. Un poet' e un creator de o lume ideale, și prin urmare Dumneđu că ποιητής οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, este creatorulu universal, que credu dumneđesce, iar nu facu omenesce lumea.

O innovatiö anse din quelle mai anevoie de sufferit la urechia română este vorb'a terra, mai virtos în frasa aqueasta, unde s'a consacrat sau s'a legiuit vorb'a pământ. Când aude Românulu ceru, astéptă a audi și pământ, și quāt de strain cată ai păre audind o dată cerul și terra. Vinu anse împregiurări, quând sau o sciintia sau doctrina cată a și creă o terminologie în parte, que în limb'a populară tot d'auna se pare că un gergu (jargon). Aqueast'a se întéplă pentru quō Ratia sau Mintea ia de multe ori pe omu de peptu sau de urechi si îl dă cu nasul de Adevěr, înquāt îl nevoiesce a face și a đice și acceptă queea que pînă aquí nu făcuse și nu đisese. O asemenea logică ne forță,

quând este vorba de globulu întregu al planetulu nostru în quare se cuprinde și uscatulu și ap'a, și tot que cuprinde pînă în centrulu lui, a adoptă cu totulu altă vorbă de quāt pământ que, că un pavimēt que este, se pōte cuveni numai uscatulu sau părții aquelleia a globulu pe quare se pōte stă că pe un pavimēt farō a se confundă. In aquetă împregiurare, quare altă vorbă să adoptam de quāt aquea que e recunoscută în tote limbale surori, și quare s'a legiuit în asemenea împregiurări a însmnă planetulu nostru; adică vorb'a terra. Aquí în versetulu aquesta nu e vorb'a în parte de uscat sau de pământ, ci de globulu nostru în genere.

Fără a căde în eterodoxie, putem dă aquí o idee cititorulu despre cum se exprimă în hebreesce, versetulu aquesta.

Vorb'a inceput nu e clară și decisă în hebreesce și de aquea fu caus'a a mai multor și varii interpelatii. Vorb'a iar ἀρχή în hellenic'a însemnă în adevěr inceputu, anse quare din hellenisti nu scie quō însemnă și principiu, sau queea que đicem principiu al unei sciințe sau doctrine; însemnează încă și autoritate, capetenie, putere sau guvern.

Eccē anse traductia pe quāt se pōte mai litterale din hebreesce:

„In inceputuri (sau în principiuri) creară Eloim-cerurile și terr'a.“

Aqueastă expressiö nu differă de versiunea quellor Sétpe đeci, de quāt quō singularele sunt în plural.

Multi acusă pe Moysē de aqueasta expressiö de polytheismu. Crestinii din contra îl appără că pe un prophet' que întreveđe Trinitatea divină; Hebreii iară îl appără că pe un Deist' unitar que se exprimă în stylulu que se numesce maiestatea pluralulu.

Tot anse que ni se pare mai probabil și mai conform cu dogmele chrestine este quō, limb'a hebraică că tote quelle orientali, să exprimă adesea în plural quă să dea mai multu sublimitate stylulu, și maiestatea cuvenită sujetulu.

Apoi că scriitoru a cătat a se exprimă într'o limbă și după expressiile contimporanilor sei, quă să pōta fi înțelles. Pe atunci totă lumea nu 'si putea representă că noi Chrestinii, Divinitatea în Bunul și Frumosul ideal, în Verul absolut și într'o condescendință atât de paternă, ci în tot que era tare și potent, și adesea forte terribil. De aquí furō divinizzate tote elementele, toți agentii naturei, tote puterile. Moysē în aquel timpu de idolatriă și de o theocrația monstruösă și terribile nu putu denegă puterile, quōci în adevěr și existeă, ci đisse, Domnul al Puterilor, a-tot-potentulu Dumneđu. Dumneđuul Dumneđuilor. Așa tote adunate la unu locu le numi cu o vorbă Eloim. Firesce quō la o creatiö, că la ori-que lucrare este mai antéiu necesitatea de putere, de miscare, și aquea Divinitații că creatore prima denumire i se dă de Eloim (Puteri). Mai târziu vin denumiri ca Jehovah, Adnoal, Sabaoth, etc. Pentru cuventulu darō al maiestatei sujetulu, și pentru quō sujetulu Eloim este în plural, pune și verbul în plural *crearo*.

(Va urmă.)

Economi'a nationala.

Creditulu popularu.

I.

Serviciile, pe cari creditulu le face muncii si institutiuniloru de creditu, stabilite in particularu pentru folosulu lucratoriloru, sunt forte inportante si merita d'a fi semnalate. Desvoltarile ce vomu dá aci, voru face pe cititorii nostri se intielga catu de mare interesu avemu pentru a cunosce bine si lamuritu acesta cestiune. Cine nu 'si aduce aminte catu de mare sgomotu facu in lume vorb'a „creditulu“ candu cu revolutiunea din 1848? In adunarile ce se faceau pe strade chiaru, cá si in reuniunile politice care 'si tineau in acea epoca siedintiele loru séra, una din ideile care veniau mai desu in discussiune era acesta: organizarea labórei, organizarea creditulu. Mediile care se indicau atunci diferiau forte intre densele. Unii credeau bunu midiloculu cá statulu se crediteze pe toti, — ceea ce ar fi fostu posibilu numai deca statulu s'ar fi bucuratu de venituri nemarginite, venituri cu totulu alt-felu de acelea cari esu din inoposite si inprumuturi din pung'a particulariloru, punga care, din nefericire, nu e nesecabile. Creditulu universalu! Acela care ar dá unu asemenea creditu, ar fi sicuru ca s'ar ruina atatu pe elu catu si pe actionarii sei, nu preste cati-va ani ci preste cate-va luni. Altii imaginau combinatiuni ingeniose, der' cari stau pe bas'a cea mai fragile, pe chartia, care — cu totu spiritulu din lume, cu tota puterea absoluta de care s'ar bucura cineva — nici odata nu va ajunge se valoresce catu argintulu, séu se 'lu inlocuesca. Se scie ce sorte avura acele banci ale poporulu, acele banci de schimbu cari trebuiau se renoiasca fatia societatii. Ele murira, nu cum s'a disu sub imperiulu unor circumstantie accidentale, deru sub cuventulu fundamentalu si decisivu ca numai poteau trai. Nu se pōte fundá cu chartia edificii solide de creditu, cum nu se pōte face cu carti de jocu case locuibile.

In aceste aspiratiuni inse, in aceste incercari, nu gassimu noi ore o invetiatura? Trebuie ore se

ne marginimu a respunde, dandu din capu: ast-felu de proiecte sunt absurde! Unu lucru reesia mai multu din acele esperintie, acela ca poporatiunea laboriosa simtea cu putere trebuinti'a unui creditu mai apropiatu de densa, si ca ómenii scrutatori, ómeni de ánima cari compatimescu de cei cu midlőce pucine, cautau ceva prin care se preintempine trebuinti'a de mai susu. Dandu la o parte utopia, repudiandu incercarile chimerice ale caroru cheltueli cadu totu pe spinarea poporulu, se facemu intocmai cum procede cautatorulu de auru, care desparte, spala, curatia aurulu de materiele strain; se luamu din proiectele ce ni se presinta, numai veritatea, pretiosulu metalu, si se damu la o parte cuartiulu si amestecatura straina. Éta ceea ce trebuie se faca amicii claselor lucrátore. Si intradeveru lucrandu continuu, munc'a loru n'a fostu sterile, dupa cum vomu avé ocaziunea se vedemu in cursulu acestui studiu.

Mai antaiu, trebuia se scape de ore cari erori. Atunci se sustinea de multi ca creditulu si bancile ast-felu cum esista pentru industria si comerciulu, erau institutiuni funeste, — diceau unii, — inutile, — pretindeau altii — pentru clas'a laboriosa. Care era adevेरulu unei asemenea asertiuni? Intr'adeveru, creditulu si bancile, ast-felu cum sunt organizate, vinu in ajutoru numai si numai capitalistiloru. Este inse acesta o cauza care se ne faca se dicemu ca nu esista nica o legatura intre labóre si capitalulu? Se scia de ajunsu ca cu catu capitalulu e mai activu si mai abundinte, cu atatu labórea gasesce mai multa ocupatiune si e mai remunerata. Inchipuiti-ve ca capitalulu e lipsitu de creditu. Ce se intempla atunci? Intreprinderile stau in locu; labórea simte forte lovitur'a in modu indirectu; bogatulu devine mai pucinu bogatu, saraculu — nu numai ca nu castiga — daru saraceste si mai multu. Acestea sunt efectele pe cari le numimu crisele de creditu. Ce s'ar intéplă inse deca acestu desastroosu efectu ar deveni permanentu prin absentia continua a acestui creditu atatu de pretiosu?

Se luamu o imagine mai practica pentru a intielege bine cele ce espunemu:

Inchipuiti-ve o cantitate ore-care de carutie la unu carutiasiu, de machine la unu fabricantu. Acolo, ele sunt inproductive. Creditulu le face se tréca la unu muncitoru séu la unu uziniaru; din momentulu candu transmütarea se face ele devinu fecunde, productive. Invertindu, resturnandu pamentulu in tote sensurile, ilu silesce se 'si dea fructele sale.

Se dicemu deru in modu generalu: creditulu pune in miscare si in lucrare capitalulu; ilu face se lucrede si lucratorii de tote speciele profita de acesta miscare, de acesta activitate a unui instrumentu, care altmintrelea ar fi pusu in positiune de a remané mai multu séu mai pucinu neproductivu.

(Va urmă.)

La Nr. acesta e alaturatu unu suplementu.

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 8 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.55 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.37 „
Imperialu rusescu	„	9.58 „
Moneta germana de 100 marce	„	57.75 „
Sovereigns englesi	„	12. — „
Lira turcesca	„	10.58 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	— „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

4 Maiu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	102. 1/2 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	103. „
Obligatiune de imprumutulu dominiale din 1871 cu 8%	„	101. — „
Creditu fonciariu (hipot.) ruralu cu 7%	„	94. 1/2 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„	87. 1/2 „
Imprumutulu municipale non (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	98. 1/4 „
Fondulu de pensii (per 300 l. a.) cu 10%	„	178. — „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	30.75 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	85.50 „
Dacia, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	190. — „
Romani'a. Compania de asecur. (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	77. — „

UMRATH & COMP. in PRAG'A,

fabricanti de machine agricole (69) 3—20

se recomanda prin specialitatiile loru, renumite prin executarea loru forte solida, ambletu usioru, productivitate mare si treieratu curatu a

Maschineloru loru de treieratu de mana si cu verteju dela 1 pana la 8 poteri de cai séu boi atatu locomobile catu si stabile. Mai in colo fabricamu in marimi diferite si de o constructiune probata: Ciururi pentru bucate, taiatore de paie, mori pentru sdrobitu etc. etc.

Cataloge ilustrate in limbale patriei, se tramitu gratuitu si franco.

Cuventarea deputatului Georgiu Popa,

tienuta in siedinti'a dietala dela 2 Maiu st. n. in cestiunea proiectului de lege pentru introducerea limbei magiare in scólele elementarie confessionale.

Fačia cu proiectulu de lege, datu in desbatere, eu imi luasemu positiunea înca de candu fusesemu silitu a esi din partid'a independentiei, din cauza că ea decisese că acela se se puna de urgentia la ordinea dilei. Asia urmédia de sine, că acuma candu acelu proiectu se desbate, eu se nu'lu primescu.

Mai inainte inse de a'mi comunicá argumentele mele, din care'mi formaui convictiunea mea, se'mi permitta on. casa, că se reflectediu pe scurtu la unii domni deputati, carii au vorbitu in decursulu desbateriloru.

Mai antaiu voiescu a reflectá la cuventele dlui deputatu Ivanka carele vorbí inaíntea mea. On. deputatu dise că discussiunea luà dimensiuni prea mari. Eu din parte'mi constat, că dupace on. casa s'a convinsu de inportanti'a proiectului de lege pusu la ordinea dilei, acumu ilu supune la discussiune seriosa si petrundietória, precumu o merita in adeveru.*)

Dn. Ivanka in respunsulu seu datu deputatului Hofgraef disese, că assertiunea lui este adeverata, că-ci se intempla adeseori, că cetatieni de statu nemagiari se fia siliti a caletori mai multe miluri de locu, până ce dau preste vreo persóna ce scie unguresce, că se le spuna cuprinsulu documenteloru esite sau dela tribunale, sau dela auctoritatile administrative. De aici închiaie dn. Ivanka, că tocma pentru aceea trebue se invetie tóta lumea unguresce.

Daca dn. deputatu pléca din principiulu, că statulu si in acela nationalitatile nemagiare sunt pentru functionarii magiari, éra nu functionarii pentru cetatienii statului, atunci dá; eu inse nu credu, că dn. deputatu se afirme asia ceva; atunci inse speru că va primí punctulu meu de vedere, oppusu, că adeca functionarii sunt pentru cetatienii statului. In acestu casu reulu se póte delaturá numai asia, că functionarii insarcinati cu administrarea justitiei si a afaceriloru publice sunt obligati a invetiá limb'a poporului.

Mai departe dn. deputatu afirmase, că in Ungari'a nationalitatile nemagiare niciodata n'au fostu asuprite, éra acésta o ilustrá cu exemplulu, că si nationalitatile nemagiare au avutu nobili. Dara domnule deputatu, cumplit'a nenorocire a provenitu tocma de acílea, că fostii nobili au fostu totu atâtea ramuri frumóse, esite din corpulu natiunei respective, taiate si scóse din acela, pentru că se tréca in servitiulu altoru interesse straine, care adesea au mersu până la calcarea in petióre a natiunei dela care se desbinasera. Se te miri dnule deputatu, că acea tulpina curatita si taiata de atâtea-ori, nu s'a uscatu cu totulu.

Venerabilele dn. presiedente affá cu cale, că dupa discursulu pronuntiatu de condeputatulu Zai, se'lu reflecte pe densulu si se invite pe cas'a intréga, că sub decursulu si continuarea desbateriloru se predomine moderatiunea si spiritulu pacei, că nu cumva, precumu dise dn. presiedente, armoni'a dintre diversele nationalitati se fia turburata.

Intru adeveru onor. dn. presiedente merita se fie pismuitu de tóte lumea, pentru că este asia de fericitu, in câtu crede, că amutirea si tacerea actuale a nationalitatiloru nemagiare semnifica indestularea si fericirea loru. Se pare că dsa ar crede, că rezultatele de până acumu ale legislatiunei constitutionale, precumu sunt din cele multe in privinti'a Transilvaniei, legea elec-

torale, unde daca cei 1½ milióne de romani aru esi din aloru passivitate, abia aru fi in stare se aléga patru, cincí deputati; că cu institutiunea de virilisti din legea municipale, dupa care din comitate cu majoritate romanésca de $\frac{9}{10}$ abia se potu alege $\frac{1}{10}$ membrii reprezentanti municipáli; că legea de nationalitati, alu carei criteriu este „lucus a non lucendo“, că si faimós'a lege de arondare, prin care s'au nimicitu câteva Comitate romanesci compacte, din câte mai remasesera; că legea comiteteloru administrative (consiliu municipale); delaturarea totale a romaniloru din functiunile publice, exageratele inoposite publice, in câtu este absolutu imposibile de ale mai platí; pe langa acestea continuarea cu executiunile dariloru, totu la câte trei comune unu executoru s. a. s. a.; — daca dn. presiedente crede că tóte acestea si altele multe totu asia de rele, se póta nutri si inaintá spiritulu inpaciúrei, atunci mai póte se créda, că si acestu proiectu de lege datu in desbatere ar fi in stare de a inaintá si asigurá fericirea si indestularea popóraloru acestei tieri.

Au afirmatu mai multi, intre cari si ministrulu-presiedinte, că scopulu acestui proiectu de lege nici-decum nu este altulu, decâtu a se dá ocaziune diverseloru nationalitati de a se intielege intre sine, ér' de alta parte că si nemagiarii invetiandu limb'a unгурésca, se fia capabili a ocupá diverse functiuni de ale statului.

Ce mai nainvitate de tóta frumseti'a, ce mai scopuri innocente ni se punu in perspectiva! Pecatu numai, ca noi am invetiatu din trecutu si din presentu, că la tóte aceste afirmari se nu damu nici unu crediementu. Diversele nationalitati locuescu de sute de ani impreuna, si s'au intielesu una pe alt'a fàra nici o cunoscintia obligatóre a limbei magiare. (Deputatii romani, sasi, serbi respundu cu totii: Asia este.) Éra pretecestulu de a face locu si nemagiariiloru la diversele functiuni ale statului este o ironia de care trebue se ridemu; pentruca de ar mai fi inca pe atatea sute si mii de posturi pre cate sunt, de si pana acuma numerulu loru este enormu de mare, tóte acelea sunt necesarie pentru fi nationalitatii magiare dominante, care dupa ce in privinti'a materiala au ajunsu la sapa de lemnu subtu sistem'a actuala din care esu atatia cersitori, trebue se fia asiedati in functiuni de ale statului.

Se scie, ca d. ministru-presiedente conduce doue ministerii; ilu intrebú prin urmare se ne spuna, cati functionari nemagiari si a-nume cati are de nationalitatea romana? Sunt siguru ca nu'lu va costá mare ostenéla a ne aratá numerulu loru; apoi d. ministru-presiedente nu va fi in stare se nege cu sufletu curatu, ca nu ar fi fostu competenti si ca acesti pe langa alte calificatiuni n'aru fi cunoscèndu si limb'a magiara. (Deputatii romani striga: Unulu singuru, Porutiu.)

Onorabila casa! nu acesta este scopulu celu adeveratu alu proiectului de lege ce se affa in desbatere, scopu care se fia declarat in modu oficialu si pe fatia. Am disu in modu oficialu, pentru ca scimu ca pe cale privata confidentiala chiar' si d. ministru-presiedente ori catu este de resevatu si inbumbatu pana susu, totusi o spune că si toti ceilalti, ca adeveratulu scopu este magiarisarea nationalitatiloru nemagiare. Déca inse este crima a comite atentatu in contra esistentiei si viatiei vre unui individu singuraticu séu de adreptulu, séu pe cali laterale si clandestine, cu catu este mai mare crim'a de a incercá se ia

*) Acésta se intielege asia, că atátu press'a magiara, câtu si mai multi deputati se leganasera in nefericit'a illusiune, că diet'a va trece usioru preste acelu proiectu de lege; s'a intemplat in ase tocma din contra.

cineva viati'a nationalitatiloru nemagiare, care se urca la milióne, de si numai pe acésta cale laterala. (Deputatii nemagiari: Asia este.) D-lu ministru-presiedente in respunsulu datu d. deputatu Polit dise: ca in vecin'a Serbia romanii in tóta privinti'a, dar' a-nume in folosirea limbei loru sunt fórte asupriti. Déca d. ministru n'au disu acésta pentru cá se escuse si se justifice asuprirea nóstra de aici, care dupa densulu ar fi mai usióra, eu atunci asi fi fostu in placut'a positiune cá se i multiumescu pentru acésta, asia insa nu me simtiu obligatu intru nimicu. Intru-adeveru dle ministru-presiedente, este fórte tristu, ca natiunea romana in numeru de 8 pana la 10 milióne, rupta in Orientu subtú jugulu mai multoru tirani mari si mici, isi incovóie cerbi-cea fara nici o sperantia de salvare. Se póte ca noi suferimu pedéps'a meritata pentru abususulu de putere alu gloriosiloru nostrii strabuni de odinióra, si ca timpulu espiatiunei si alu penitentiei inca nu s'au implinitu. Dar' fia acésta ori cum, noi suferimu sórtea nóstra fatala din presentu cu resignatiune si ne conservamu cu speranti'a in viitoriu. De catra civilisatiunea cea adeverata a fratiloru nostrii apuseni nu ne inchidemu calea prin parasirea limbei si a datineloru nóstre nationali; traimu in credintia, ca trebue se ne vina timpulu emanciparei, si atunci nu cá acuma, vomu aflá in magiari nu pe asupritorii nostri, ci chiaru in interesulu esistentiei loru, pe fidelii nostri confederati.

La discursulu dlui deputatu Stoicovici serbii potu se dica: apara-ne Dómne de amici buni cá acesta, cà-ci de inamici ne vomu sci apará noi. Din partea mea am se observu numai atata, ca elu a disu ce este dreptu, ca e serbu si ca serbii l'au alesu, dar' n'au spusu ca au fostu alesu tocmai in cerculu electoralu alu lui Miletici. Din acestu salto mortale póte cineva judecá despre starea consolidata a Ungariei atatu de multu laudata.

Inca numai una si acésta o pociu constatá cu tóta convictiunea mea, ca intre noi romanii gubernulu nu afla nici unu aparatoriu de acestia alu politice sale siovinistice.

La celea ce spuse dn. deputatu Madarász despre Romani'a, ca acolo se pretinde invetiarea limbei romanesci chiar' si in cele 200 de scóle ale supusiloru austro-unguresci, nu pociu pune mai multu temeiu, decatu merita scirile nesigure, scóse din diarie. Se póte ca in acelea se propune limb'a romanésca, nici-decum insa in puterea vreunei legi, séu prin pressiune gubernamentalá, care nu esista si pe care nici dn. Madarász n'au afirmat'o, ci acolo limb'a romanésca o invétia de buna-voia, precum se intempla si aici in mai multe locuri pe la scólele nóstre romanesci. De altcum eu me indoiescu fórte despre esactitatea cifrei de 200 scóle austro-unguresci, citata de dn. deputatu Madarasz. Acésta cifra imi aduce a-minte acele cifre statistice austriace, pe care gubernulu austriacu le adunase prin consuliului sei in an. 1855, pe candu ocupasera Principatele danubiane si le venise gustulu se remana acolo pentru totudéuna. Atunci ei au aratatu Europei, ca in Principatele dunarene ar fi 2 milióne de supusi austriaci.

Enuntiatiunea dn. deputatu Aladár Molnár, prin care densulu recunósce ca magiarii si romanii au interese comune, o iau cu placere spre sciintia. Dar' candu densulu ne provóca, cá mai'ntaiu noi romanii se damu semne de incredere si bunaintielegere, eu ilu intrebú: prin ce, pe ce cale si prin ce midilóce? Eu sunt convinsu, ca magiarii sunt datori in prim'a linia a dá esemplu bunu, pentru cá puterea statului se afla in man'a loru. Eu insa ilu mai intrebú ca: acestu proiectu de lege, cá si tóte alte actiuni politice si legislative din trecut, crede densulu a fi midilóce de apropiare? Romanii astépta dela magiari in interesulu bine intielesu alu esistentiei loru, dreptu si echitate, ér' pana atunci le respundemu cu strabunii nostri: Senatulu si poporulu romanu scie tinea in minte bine-

facerile si nedreptatile. Dar' fiindu-ca Ungaria nu se càiesce, delictulu ei nu i se iérta; i vomu fi amici si federati, candu voru meritá.*)

Onor. casa! Acestea premise, imi permitu a trece la proiectulu de lege ce se afla in desbatere.

Intru adeveru, in acestu tempu scurtu de 10 pana 12 ani patri'a fú cercata de o multime de calamitati, anume prin pactulu incheiatu spre a luá asupra-ne sarcine streine, ruinatóre de puterile nóstre materiali, la care au cadutu victima si interesele nóstre spirituali, éra acestu pactu se reinnoi mai de curendu in forma si mai fatala. La acestea s'au adaosu din ani in ani diverse calamitati elementare si epidemii, tóte acestea considerate la unu locu, sunt in stare se aduca la desperatiune pe ori-ce patriotu seriosu. Eu insa sustínu in cugetu curatu si din tóta convictiunea sufletului meu, ca n'au venitú nici o calamitate mai mare asupr'a patriei nóstre, decatu cum este acestu proiectu de lege, alu carei scopu este, cá limb'a magiara se se inpuna cetatieniloru de statu de nationalitati nemagiare cu forti'a. Acésta este corón'a tuturoru calamitatiloru politice si elementare cate au datu preste noi pana acuma.

Déca statulu este lovitú de urmarile unei politice gresite si rele, precum este a nóstra; — déca vinu preste elu devastatiuni si spoliatiuni de ale inamiciloru din afara in urmarea campanieloru perdute, cum s'au intemplatú in dilele nóstre cu natiunea francesá; déca vine ciuma si alte lovituri elementare, dupa tóte acestea rele mari si asupritóre, statulu nefericitu se póte regenerá intr'unu tempu mai scurtu séu mai lungu, prin conclucraea in bunaintielegere si armonia a cetatieniloru sei; déca insa intr'unu statu, in locu de concordia se arunca sementi'a de cucuta veninósa a discordiei; déca intr'unu statu celu mai tare crede, ca are dreptu a lovi in viati'a si esistenti'a nationala a celui mai nepotinciosu, atunci lucrulu se schimba. Eu insa aflú, ca acestu proiectu de lege ce ne sta inainte, are de scopu invederatu, de si nemarturissitu, cá pe concetateni de nationalitati nemagiare se ii magiarisedie prin fortia, se le nimicésca esistenti'a nationala. Acésta politica este lipsita de conditiunile cardinale ale dreptatiei si sinceritatii; nici unde in lume ea n'au avutu de resultatu consolidarea staturiloru; pentru ca: *justitia est regnorum fundamentum*.

Spre a 'mi justificá cele dise pana aci, fia 'mi permisú a me provocá la cateva tese din raportulu asia numitei comisiuni a instructiunei publice cu care s'au prezentatu acestu proiectu. Inainte de tóte am a reflectá, ca pe candu au inceputu a se ocupá seriosu cu acestu proiectu in sinulu comisiunei instructiunei politice, insusi ministrulu de culte s'au inspaimentatu de fatalele lui urmari si au declaratú ca este gat'a se accepte tóte propunerile atenuante (inblanditóre). Mai multi membrii ai comisiunei, intre care si d. deputatu Csengeri, eminentulu si veteranulu apostolu alu magiarisarei, au declaratú, ca elu inca nu apuca a'si formá idea justa despre scopulu si necesitatea acestui proiectu si erá aplecatu a propune amanarea lui. Insusi d. Grünwald, celu ce voiesce se magiarisedie cu focu si feru, erá ingrijatu de resultate. Acésta insemnédia, ca acesti barbati au comisú cea mai mare violentia asupra consciintiei loru proprie si a convictiunei loru mai bune, mai 'nainte de ce au subscrisu acestu atentatu. S'au aflatu insa in comisiune unu barbatu de curagiu in persón'a d. deputatu teneru Baross, carele órésicum infruntandu pe intieptii si veteranii sei colegi iau fortiatu se accepte acestu proiectu de lege, prin o saritura. Mie lucrulu acesta mi se pare enigmaticu.

*) *Senatus et populus romanus beneficii et injuriae memor esse solet. Ceaterum Hungariae quoniam non poenitet, delicti gratiam non facit, foedus et amicitia dabuntur cum meruerint.*